

УДК 336.71

Давидкова Н.М.

аспірант

Класичного приватного університету

КОНЦЕПЦІЯ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто питання регулювання ринку банківських послуг за допомогою економічних інструментів. Автором запропоновано концепцію регулювання ринку банківських послуг, яка представлена у вигляді поетапної процедури, та дозволяє не тільки оцінити ефективність складових механізму регулювання ринку банківських послуг, але й чітко ідентифікувати тип дії інструментів податкової політики країни на ринок банківських послуг.

Ключові слова: ринок банківських послуг, податкова політика, інструменти регулювання, механізм, оподаткування, ефективність, концепція.

Давидкова Н.М. КОНЦЕПЦИЯ РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА БАНКОВСКИХ УСЛУГ В УКРАИНЕ

В статье рассмотрены вопросы регулирования рынка банковских услуг с помощью экономических инструментов. Автором предложена концепция регулирования рынка банковских услуг, которая представлена в виде поэтапной процедуры, которая позволяет не только оценить эффективность составляющих механизма регулирования рынка банковских услуг, но и четко идентифицировать тип действия инструментов налоговой политики страны на рынок банковских услуг.

Ключевые слова: рынок банковских услуг, налоговая политика, инструменты регулирования, механизм, налогообложения, эффективность, концепция.

Davydkova N.M. REGULATORY APPROACH BANKING MARKET UKRAINE

The article deals with the regulation of the banking market through economic instruments. The author proposed the concept of regulation of the banking market, which is presented as a staged procedure and allows not only to evaluate the effectiveness of the components of the mechanism of regulation of the banking market, but also clearly identify the type of the instrument of tax policy for the country's banking market.

Keywords: banking market, tax policy, regulatory instruments, machinery, tax efficiency concept.

Актуальність теми дослідження. Важливість державного регулювання ринку банківських послуг, перш за все, обумовлена необхідністю забезпечення єдності ринку, нагляду за функціонуванням фінансових установ і захисту прав споживачів банківських послуг. Однак незважаючи на присутність в процесі регулювання ринку банківських послуг одного регулюючого суб'єкту, регуляторні механізми впливу на ринок банківських послуг за умов трансформації світової економіки є складними та включають інструменти податкової політики. Особливо за умов, коли держава постає перед складним завданням пошуку оптимального варіанту забезпечення безпеки і стабільності з одного боку, та необхідністю економічного зростання і ринкової ефективності – з іншого, постає важливе питання пошуку найбільш ефективного інструменту регулювання ринку банківських послуг, який буде стимулювати розвиток ринку банківських послуг та забезпечувати позитивний ефект для економічної системи в цілому.

Постановка задачі. Питання щодо механізму державного регулювання ринку банківських послуг широко висвітлено в українській та закордонній літературі. Зокрема, проблеми вдосконалення механізмів державного регулювання в банківській діяльності розглянуто в роботах таких зарубіжних вчених, як Ф. Мішкін, Дж. Сінкі, В. Уоскін, М. Ямпольський та ін. Також значне місце в розробці цієї проблематики займають праці відомих українських економістів, до яких належать В. Вдовін, А. Гальчинський, О. Дзюблюк, О. Костюк, А. Мороз, К. Раєвський, В. Стельмахта і ін.

В свою чергу проблемам впливу оподаткування на ефективність банківської діяльності та ефективного застосування податкового менеджменту в банку присвятили свої праці такі вітчизняні вчені, як Н. Євченко, Н. Реверчук, І. Сало, О. Сербина, О. Тищенко, В. Орлова, В. Ходєєва, Г. Шунькіна. Незважаючи на велику кількість публікацій, в наукових роботах

вищезазначених вчених не приділяється увага забезпечення процесу регулювання ринку банківських послуг за допомогою податкових методів впливу.

Метою даного дослідження є обґрунтування концепції регулювання ринку банківських послуг у вигляді поетапної процедури, враховуючи використання податкових методів впливу в процесі регулювання ринку банківських послуг.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система регулювання ринку банківських послуг була сформована протягом 1991-2002 рр. Зусиллями держави та основних учасників ринку банківських послуг була створена правова база для здійснення діяльності комерційних банків та її регулювання. Чинне українське законодавство встановлює основним регулюючим органом Національний банк України.

Згідно ст. 55 Закону України «Про Національний банк України» головна мета банківського регулювання визначається як безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників та кредиторів [4].

В свою чергу у Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» подано більш розширений перелік функцій державного регулювання ринку фінансових послуг, до складу яких, зокрема, входить ринок банківських послуг [3; 5]:

- проведення єдиної та ефективної державної політики у сфері фінансових послуг;
- захист інтересів споживачів фінансових послуг;
- створення сприятливих умов для розвитку та функціонування ринків фінансових послуг;
- створення умов для ефективної мобілізації і розміщення фінансових ресурсів учасниками ринків фінансових послуг з урахуванням інтересів суспільства;
- забезпечення рівних можливостей для доступу до ринків фінансових послуг та захисту прав їх учасників;

- додержання учасниками ринків фінансових послуг вимог законодавства;
- запобігання монополії та створення умов розвитку добросовісної конкуренції на ринках фінансових послуг;
- контроль за прозорістю та відкритістю ринків фінансових послуг;
- сприяння інтеграції в європейський та світовий ринки фінансових послуг.

Таким чином, поняття «державне регулювання ринку банківських послуг» як складове поняття «державного регулювання ринку фінансових послуг» можливо визначити наступним чином: державне регулювання ринку банківських послуг є комплексом заходів щодо регулювання та нагляду за ринками банківських послуг з метою захисту інтересів споживачів та запобігання кризових явищ.

Однак, за своєю сутністю банк як елемент економічної системи є комерційним суб'єктом господарської діяльності, головною метою якого у ринковому середовищі є максимізація отриманого прибутку, а тому на банківські установи - учасники ринку банківських послуг впливають звичайні (неспеціалізовані) закони держави, зокрема податкове законодавство.

Переважає більшість науковців, досліджуючи питання регулювання ринку банківських послуг, взагалі не розглядає можливість застосування податкових інструментів, акцентуючи увагу на грошово-кредитних та пруденційних інструментах регулюванні [7; 8].

Інша група науковців при дослідженні механізмів застосування податкового регулювання до ринку банківських послуг розглядає зазначене питання тільки у макроекономічному аспекті, тобто приймає до уваги заходи, що стосуються банківської системи в цілому [2; 6]. Однак беручи до уваги, що ринок банківських послуг є сукупністю банківських установ такий підхід є помилковим, через те, що об'єктами податкового регулювання можуть виступати також і конкретні банки.

Таким чином, при дослідженні сучасних інструментів регулювання ринку банківських послуг неможливо виключати з розгляду інструменти податкового регулювання, при цьому необхідно брати до уваги, що регулюючий вплив податкових інструментів здійснюється як на макроекономічному рівні, так і рівні окремого суб'єкту ринку банківських послуг.

Окрім цього, необхідно враховувати подвійну роль Національного банку у питанні регулювання ринку банківських послуг інструментами податкового регулювання. З одного боку, забезпечення реалізації фіскальної ролі держави в окремих її аспектах належить до сфери компетенції Національного банку України, однак, з іншого – безпосередньо Національний банк України виступає податковим агентом та платником податків.

Застосування інструментів податкової політики для регулювання ринку банківських послуг не є популярним в українських реаліях. Але, такі фактори як значне погіршення фінансового стану банків протягом останнього року, зменшення податкових надходжень від банківської діяльності до державного бюджету, зниження доходності банківської системи зумовлюють необхідність використання податкових методів у системі регулювання ринку банківських послуг. Поширення застосування інструментів податкової політики для регулювання ринку банківських послуг дозволить визначити об'ґрунтований і стабільний рівень оподаткування який не завдасть шкоди економіці та сприятиме стабільності ринку банківських послуг.

Запропонована автором концепція регулювання ринку банківських послуг враховує вплив всіх регуляторних механізмів на зазначений ринок, та вирішує завдання пошуку ефективного інструменту регулювання ринку банківських послуг, який буде не тільки забезпечувати безпеку та фінансову стабільність банківської системи, але створювати позитивний ефект для економічної системи в цілому за рахунок використання податкових інструментів регулювання ринку банківських послуг (рис. 1).

На першому етапі Концепції необхідно дослідити стан регулювання ринку банківських послуг в Україні. Так, зокрема, необхідно визначити сучасний стан та структуру, особливості впливу внутрішнього та зовнішнього середовища на розвиток та регулювання ринку банківських послуг, дослідити вплив сучасного податкового законодавства на регулювання ринку

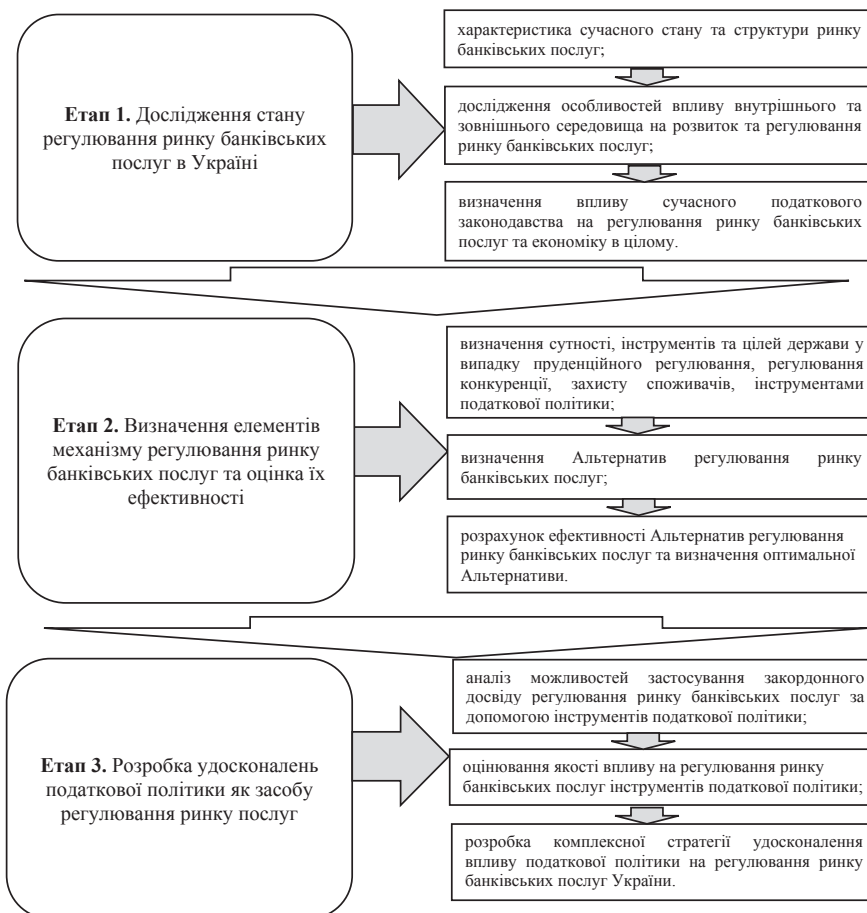

Рис. 1. Концепція регулювання ринку банківських послуг

Джерело: розроблено автором самостійно

банківських послуг та економіку в цілому. Метою проведення даного етапу є виявлення проблем, можливостей та обмежень, які виникають при регулюванні діяльності суб'єктів ринку банківських послуг.

В процесі реалізації зазначеного етапу, автором було визначено, що окрім традиційних загальних заходів податкової політики, що можуть застосовуватися державою з метою регулювання ринку банківських послуг, існують окремі інструменти державної податкової політики, які здатні впливати виключно на ринок банківських послуг. Також, в умовах глобалізації економічних відносин регулювання та діяльність ринку банківських послуг знаходиться не тільки під постійним контролем держави, а й під впливом та контролем міжнародних структур внаслідок посилення взаємозалежностей національних банківських систем. Як наслідок, значний вплив на регулювання ринку банківських послуг створює не тільки держава, але й різноманітні міжнародні організації, зокрема, комітет з питань платіжних та розрахункових систем (CPSS), група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) та інші.

Реалізація другого етапу Концепції направлена на пошук найефективніших методів впливу на розвиток ринку банківських послуг та забезпечення його розвитку саме в тому напрямі, який буде повною мірою відповідати вимогам та можливостям державного розвитку України. Для цього в рамках другого етапу концепції необхідно визначити сутність, інструменти та цілі держави для складових механізму державного регулювання ринку банківських послуг (рис. 2).

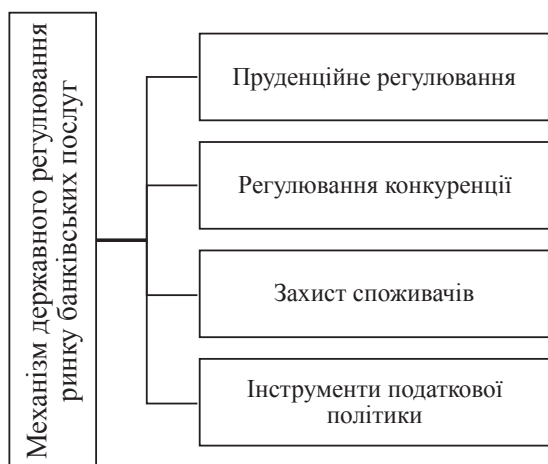

Рис. 2. Складові механізму державного регулювання ринку банківських послуг

Джерело: розроблено автором самостійно

Після цього за допомогою Системи регулювання ринку банківських послуг, яка заснована на методах рефлексивного управління, визначаються Альтернативи регулювання ринку банківських послуг та розраховується їх ефективність. В рамках другого етапу

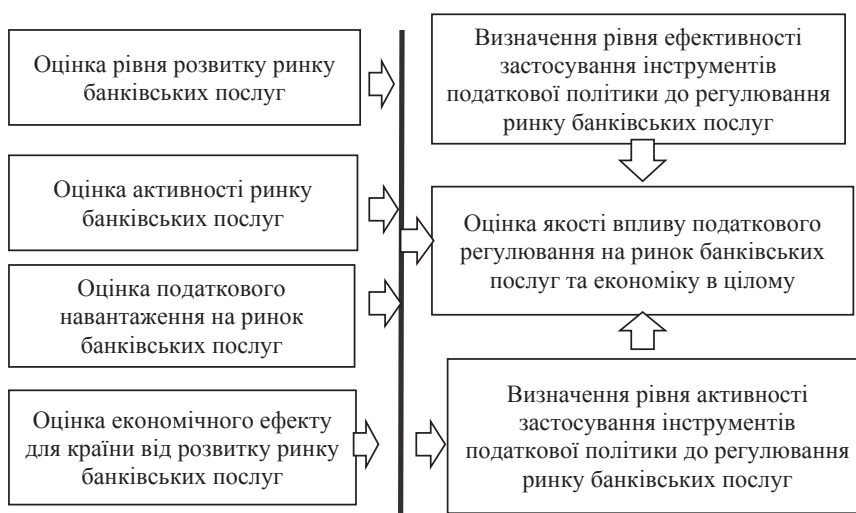

Рис. 3. Система оцінювання якості впливу на розвиток ринку регулювання банківських послуг інструментами податкової політики

Джерело: розроблено автором самостійно

автором було визначено, що найефективнішою Альтернативою є регулювання ринку банківських послуг за допомогою інструментів податкової політики.

На третьому етапі Концепції регулювання ринку банківських послуг необхідно провести аналіз закордонного досвіду застосування інструментів податкової політики до регулювання ринку банківських послуг та визначити чи можливо їх застосовувати до економічних реалій України.

Наступним кроком на третьому етапі Концепції є оцінювання якості впливу на регулювання ринку банківських послуг інструментів податкової політики. Якість впливу на регулювання є складним поняттям і, як правило, оцінку такої якості можна охарактеризувати лише комплексним інтегральним показником, що складається із множини показників. Для цього було розроблено систему оцінювання якості впливу на розвиток ринку регулювання банківських послуг інструментами податкової політики, яка дозволяє отримати комплексну оцінку якості впливу податкового регулювання на ринок банківських послуг та економіку в цілому (рис. 3).

Система оцінювання якості впливу на розвиток ринку регулювання банківських послуг інструментами податкової політики включає розрахунок часткових та інтегральних показників оцінювання рівня розвитку ринку банківських послуг, активності ринку банківських послуг, податкового навантаження на ринок банківських послуг, економічного ефекту для країни від розвитку рівня банківських послуг. На основі отриманих значень визначаються рівні ефективності та активності застосування інструментів податкової політики до регулювання ринку банківських послуг, в результаті отримуємо оцінку якості впливу податкового регулювання на ринок банківських послуг та економіку в цілому.

Запропонований підхід дозволяє чітко ідентифікувати тип дії інструментів податкової політики країни на ринок банківських послуг, визначити основні напрями коригування діяльності органів податкового управління та обґрунтувати кількісні цільові параметри їх функціонування, що забезпечують стимулювання розвитку ринку.

Останнім кроком, який завершує третій етап Концепції, є розробка комплексної стратегії удосконалення впливу податкової політики на регулювання ринку бан-

ківських послуг України, яка буде враховувати отримані оцінки якості впливу інструментів податкової політики країни на розвиток ринку банківських послуг.

Висновки. Ринок банківських послуг є специфічним ринком, державне регулювання такого ринку в сучасних умовах повинно не тільки містити традиційні елементи регламентного регулювання Національним банком України, але й застосовувати високоефективні інструменти податкової політики. Запропонована концепція регулювання ринку банківських послуг дозволяє не тільки оцінити ефективність складових механізму регулювання ринку банківських послуг, але й чітко ідентифікувати тип дії інструментів податкової політики країни на ринок банківських послуг, визначити основні напрями коригування діяльності органів податкового управління та обґрунтувати кількісні цільові параметри їх функціонування, що забезпечують стимулювання розвитку ринку. На основі отриманих результатів в межах концепції запропонованої автором розробляється комплексна стратегія удосконалення впливу податкової політики на регулювання ринку банківських послуг України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гражевська Н.І. Еволюція регуляторних механізмів розвитку ринку банківських послуг в трансформаційній економіці /
2. Дзюба О. В. Податкове регулювання банківської діяльності в Україні та визначення його пріоритетних функцій / О.В. Дзюба // Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди (Фінанси, грошовий обіг, кредит). – 2011. – №17/1. – С. 78-81.
3. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]: затверджена постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 р. № 368. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
4. Про Національний банк України : закон України від 20 травня 1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29 (23.07.99). – Ст. 238.
5. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 року // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 1. – Ст. 1.
6. Реверчук Н.Й. Зарубіжний досвід податкового регулювання банківської діяльності та його застосування в Україні / Н.Й. Реверчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008, вип. 18.5. – С. 221-225.
7. Румянцева Е.В. Соотношение понятий «государственное регулирование банковской деятельности» и «банковское регулирование» [Электронный ресурс] / Е.В. Румянцева. – Режим доступа: <http://www.journalnio.com/>
8. Тарасова О.В. Державний механізм регулювання банківської діяльності в період кризи / О.В. Тарасова // Інноваційна економіка. – 2012. – №8. – С. 251-255.
9. Унінець-Ходаківська В.П. Роль державного регулювання на ринку фінансових послуг / В.П. Унінець-Ходаківська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 6. – С. 238-248.